

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка питання. Для національної економіки України було та залишається актуальним питання приваблення іноземних інвестицій з метою відновлення виробничих потужностей, нарощення валового внутрішнього продукту та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Наукові напрацювання відомих економістів доводять значимість інвестицій на усіх рівнях економічних відносин. Так, Дж. Кейнс стверджував, що інвестиції в будь-яку галузь зумовлюють зростання зайнятості, збільшення доходів і споживання не тільки в цій галузі, а й у суміжних з нею галузях [1, с. 112]. К. Маркс в свої працях також підкреслював важливість інвестицій. За Марксом, інвестування передусім здійснюється у досягнення науково-технічного прогресу, що дає змогу капіталісту зробити більш дешевим основний капітал, зменшити його витрати на одиницю проекту [2, с. 112].

Ступінь наукових розробок. Важливість та специфіка сільськогосподарських підприємств потребує детальнішого вивчення теоретичних основ класифікації інвестування в сільськогосподарські підприємства з метою визначення економічної його сутності. В літературі накопичено великий досвід класифікації інвестицій В. Аньшин [3], М. Бондар [4], І. Бланк, О. Жарун [5], С. Філіппова, О. Балан [6], Ю. Селюков, В. Чабатуль [7].

Мета статті. Дослідити особливості класифікації інвестицій та сформулювати уточнену класифікацію інвестицій в сільськогосподарські підприємства.

Виклад основного матеріалу. Основною специфікою є надвисокий рівень необхідності розвитку даної галузі, оскільки направлений на виробництво продуктів харчування, однак при виробництві відбувається швидка амортизація ґрунтів. За таких умов інвестиції в сільське господарство повинні бути направлені не тільки на отримання прибутку але й на забезпечення екологічності виробництва (збереження врожайності землі). Крім того інвестування в сільське господарство як галузь матеріального виробництва принципово відрізняється від інших галузей економіки. При дослідженні особливостей сільського господарства як об'єкта інвестування можна виділити наступні особливості:

- економічний процес відтворення тісно пов'язаний з природними біологічними процесами (засобами виробництва є живі організми, що розвиваються за біологічними законами);

- результати діяльності підприємств значною мірою залежать від природно-кліматичних умов

- (кількість виробленої продукції прямо залежить від природно-кліматичних умов);

- сезонність у виробництві.

Враховуючи необхідність розвитку соціально-орієнтованої економіки, інвестування в сільськогосподарські підприємства має ще одну функціональну особливість – пряму залежність між розвитком сільськогосподарського виробництва (як наслідок розвитку інвестування в сектор) та забезпечення багатофункціонального розвитку сільських територій (в т.ч. скорочення процесів урбанізації, скорочення безробіття на селі, забезпечення зростання доходів сільського населення тощо). За таких умов, можна сформулювати наступне визначення інвестицій в сільськогосподарські підприємства – це вкладення матеріальних і фінансових ресурсів суб'єктами економічних відносин (в тому числі, юридичними та фізичними особами, міжнародними організаціями та організаціями, що не являються юридичними особами) в умовах взаємодії складових еколого-економічної системи з метою отримання соціального та економічного ефекту.

Одним із найважливіших елементів дослідження інвестицій як загалом так і в сільськогосподарські підприємства є їх класифікація. На сучасному етапі в теорії виділено 13 основних класифікаційних ознак, зокрема:

- об'єкт інвестування (реальні та фінансові інвестиції);

- ступінь ризику (безризикові, середньоризикові, низькоризикові, високоризикові) (табл. 1);

- регіональність (внутрішні, зарубіжні);

- рівень ліквідності (високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні);

- рівень дохідності (високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, бездохідні);

- характер інвестування (прямі, непрямі);

- галузева ознака (по галузям виділеним в класифікаторі);

- мета інвестування (отримання доходу, забезпечення збереження засобів, отримання контролю над підприємством);

- форма власності інвестиційних ресурсів (приватні, іноземні, державні);

- строк вкладення (короткострокові, середньострокові, довгострокові);

- джерело фінансування (централізовані, нецентралізовані);

- характер використання капіталу (нетто-інвестиції, брутто-інвестиції, реінвестиції, екстенсивні);
- направленість (валові, чисті, реноваційні).

Таблиця 1

Найпоширеніші підходи до класифікації інвестицій

Ознака	Види (підвиди)	Представники підходу
Об'єкт інвестування (вкладення)	Фінансові (активи грошового ринку, активи ринку капіталу), реальні	В. Аньшин, М. Бондар, О. Балан, І.А. Бланк, О. Жарун, С. Філіппова, Ю. Селюков, В. Чабатуль
Ступінь ризику	Безризикові, середньоризикові, низькоризикові, високоризикові	В. Аньшин, І.А. Бланк, С. Філіппова, О. Балан, Ю. Селюков, В. Чабатуль, Л. Шваб
Регіональність	Внутрішні, зарубіжні	О. Балан, О. Балан, Ю. Селюков, В. Чабатуль, В. Аньшин, О. Жарун
Рівень ліквідності	Високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні	В. Альшин, І.А. Бланк, Філіппова, О. Балан
Рівень доходності	Високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, бездохідні	В. Аньшин, І.А. Бланк, Філіппова, О. Балан
Характер інвестування	Прямі, непрямі	В. Аньшин, І.А. Бланк, Л. Шваб, Філіппова, О. Балан, Ю. Селюков, В. Чабатуль
За галузевою ознакою	По галузям виділеним в класифікаторі	В. Аньшин, М. Бондар, І.А. Бланк, О. Жарун, С. Філіппова, О. Балан, Ю. Селюков, В. Чабатуль

Джерело: систематизовано автором [3-9].

Автор вважає, що пріоритетність та специфічність сільськогосподарських підприємств з точки зору інвестування обумовлює необхідність формування нового підходу до класифікації інвестицій в сільськогосподарські підприємства.

Специфіка сільськогосподарського підприємства як об'єкта інвестування не впливає на класифікацію інвестицій за такими ознаками як характер інвестування, об'єкт інвестування, рівень доходності, рівень ліквідності, регіональність, направленість (табл. 2).

Таблиця 2

Види інвестицій за класичними класифікаційними ознаками

Класифікаційна ознака	Види	Економічна сутність
Характер інвестування	Прямі	Інвестиції, що здійснюються з метою отримання значної частки в капіталі підприємства
	Непрямі	Вкладення, здійснені з метою отримання прибутку та диверсифікації ризиків
Об'єкт інвестування	Реальні	Вкладення в галузі та види економічної діяльності, які забезпечують нарощення основного та оборотного капіталу
	Фінансові	Вкладення в різні фінансові інструменти, в статутні капітали інших юридичних осіб, що за ціль має формування портфеля цінних паперів з метою формування прибутку
Рівень доходності	Високодохідні	Вкладення капіталу, при яких очікуваний рівень інвестиційного прибутку по яким перевищує середню норму прибутку на інвестиційному ринку
	Середньодохідні	Вкладення капіталу, при яких очікуваний рівень інвестиційного прибутку по яким відповідає середньому прибутку на ринку
	Низькодохідні	Вкладення капіталу, при яких очікуваний рівень інвестиційного прибутку по яким значно нижча середня норма прибутку на інвестиційному ринку
	Бездохідні	Група об'єктів інвестування, вибір і здійснення яких інвестор пов'язує з отриманням зовнішньоекономічного ефекту
Рівень ліквідності	Високоліквідні	Інструменти інвестування, які можуть бути конвертовані без втрат своєї ринкової вартості в термін не більше одного місяця
	Середньоліквідні	Інструменти інвестування, які можуть бути конвертовані без втрат своєї ринкової вартості в термін від одного до шести місяців
	Низьколіквідні	Інструменти інвестування, які можуть бути конвертовані без втрат своєї ринкової вартості в термін більше шести місяців
	Неліквідні	Види інвестицій, які самостійно реалізуватися не можуть, можуть бути реалізовані лише в складі майнового комплексу
Регіональність	Внутрішні	Вкладення капіталу самим підприємством
	Зовнішні	Вкладення капіталу в реальні активи інших суб'єктів господарювання
Направленість	Валові	Загальний об'єм капіталу, що інвестований за певний період
	Чисті	Інвестиції в розширення основних засобів та нематеріальних активів
	Реноваційні	Являють собою інвестиції, що інвестовані в просте відновлення основних засобів і амортизованих нематеріальних активів

Джерело: побудовано автором на основі [3-8].

При класифікації інвестицій за галузями розглянемо сутність сільського господарства. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про сільськогосподарський перепис» [9] виробник сільськогосподарської продукції (сільськогосподарський виробник) – це юридичні особи всіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, а також фізичні особи (фізичні особи-підприємці, домогосподарства), які займаються сільськогосподарською діяльністю, передбаченою класифікацією видів економічної діяльності, мають у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарську худобу і птицю. Більш повне визначення сільськогосподарського підприємства подане Державною службою статистики України як суб'єкта господарювання, який має право юридичної особи, або відокремлений підрозділ юридичної особи, що здійснює систематичну виробничу діяльність у галузі сільського господарства [10, с.27-28]. Національний класифікатор видів економічної діяльності України ДК 009:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України, до сільськогосподарської діяльності відносить рослинництво і тваринництво [11]. При цьому діяльність з перероблення сільськогосподарської продукції зазначений класифікатор відносить не до сільськогосподарської, а до продукції переробної промисловості, крім переробки власновиробленої продукції, що здійснюється безпосередньо у господарстві-виробнику. Так автором пропонується виділяти відповідно до діючої в

Україні класифікації видів економічної діяльності наступні види інвестицій:

- інвестиції в підприємства, що займаються вирощуванням однорічних і дворічних культур;
- інвестиції в підприємства, що займаються вирощуванням багаторічних культур;
- інвестиції в підприємства, що займаються відтворенням рослин;
- інвестиції в підприємства, що займаються тваринництвом;
- інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на допоміжній діяльності у сільському господарстві та післяурожайною діяльністю (табл. 3).

Важливою класифікаційною ознакою є сфера використання капіталу. Так виділяють нетто-інвестиції (направлені на купівлю обладнання та облаштування виробництва), екстенсивні (направлені на модернізацію виробництва), реінвестиції (направлені на купівлю та виготовлення нових засобів виробництва з метою підтримання існуючого виробництва), бруто-інвестиції (включають нетто-інвестиції та реінвестиції). Однак автор вважає дану класифікацію неточною: по-перше, розмежування інвестицій на нетто, екстенсивні та реінвестиції є розмитим і викликає складності з розділенням; по-друге, дана класифікація не враховує особливості сільськогосподарського виробництва як галузі, зокрема необхідність забезпечення екологічності виробництва та складність з відновленням основних засобів та ресурсів.

Таблиця 3

Види інвестицій в сільськогосподарські підприємства за галузевою ознакою

Види	Підвиди
1	2
Інвестиції в підприємства, що займаються вирощуванням однорічних і дворічних культур	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні рису
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні цукрової тростини
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні тютюну
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні прядивних культур
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні інших однорічних і дворічних культур
Інвестиції в підприємства, що займаються вирощуванням багаторічних культур	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні винограду
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні тропічних і субтропічних фруктів
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні цитрусових
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні зерняткових і кісточкових фруктів
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні ягід, горіхів та інших фруктів
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні олійних плодів
	Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні культур для виробництва напоїв
Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні пряних, ароматичних і лікарських культур	

1	2
Інвестиції в підприємства, що займаються тваринництвом	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням великої рогатої худоби молочних порід
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням іншої великої рогатої худоби та буйволів
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням коней та інших тварин родини конячих
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням верблюдів та інших тварин родини верблюдоподібних
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням овець і кіз
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням свиней
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням свійської птиці
	Інвестиції в підприємства, що займаються розведенням інших тварин
Інвестиції в підприємства, що займаються відтворенням рослин	Інвестиції в підприємства, що займаються відтворенням рослин
Інвестиції в підприємства, що спеціалізуються на допоміжній діяльності у сільському господарстві та післяурожайною діяльністю	Інвестиції в підприємства, що займаються допоміжною діяльністю у рослинництві
	Інвестиції в підприємства, що займаються допоміжною діяльністю у тваринництві
	Інвестиції в підприємства, що займаються післяурожайною діяльністю
	Інвестиції в підприємства, що займаються обробленням насіння для відтворення

Джерело: розроблено автором.

Враховуючи вище сказане, автором пропонуються наступні види інвестиції за сферою використання капіталу, а саме:

- інвестиції на охорону землі від водної та вітрової ерозії;
- інвестиції на систему обробки землі;
- інвестиції на систему удобрення;
- інвестиції на систему меліорації (зрошення, осушення тощо);
- інвестиції на систему боротьби з хворобами і шкідниками рослин;
- інвестиції на систему насіння зміни;
- інвестиції, пов'язані з особливостями кормовиробництва;
- інвестиції, пов'язані з забезпеченням виробничими фондами;
- інвестиції, пов'язані з системою утримання худоби.

Неточною, на наш погляд є і класифікація інвестицій за формою власності інвестиційних ресурсів, тобто поділ інвестицій на приватні, іноземні та державні. Однак приватні інвестиційні ресурси можуть належати як іноземним так і вітчизняним інвесторам. Тому в розрізі форми власності інвестиційними ресурсами доцільно виділяти приватні та державні інвестиції. Класифікація за формою власності та за джерелом фінансування є дуже подібними, тому автор пропонує розглядати інвестиції лише у розрізі форм власності (що пояснюється більш точними даними для дослідження тенденцій інвестування).

Неточною є також класифікація інвестицій за рівнем ризику, при якій виділяють безризикові, се-

редньоризикові, низькоризикові, високоризикові. Поняття безризикові інвестиції прийшло в економічну літературу з вчень британських науковців. Безризикові інвестиції (англ. *Risk-Free Investments*) являють собою умовне поняття, що включає інвестиції, по яким вірогідність утримання збитку близька до нуля (інвестор, в крайньому випадку, не втратить своїх вкладень). Однак, сама концепція беззбиткових інвестицій є абстрактною, оскільки в реальності будь-які інвестиції (навіть найбезпечніші) можуть привести до часткової або повної втрати вкладень. За таких умов абсолютно недоречно виділяти беззбиткові інвестиції як окремого виду. За таких умов пропонується за класифікаційною ознакою – рівень інвестиційного ризику виділяти низькоризикові, середньоризикові, високоризикові інвестиції.

Щодо класифікації інвестицій за строком вкладень, автором пропонується привести дану класифікацію до національних правових норм. У законодавстві України середньострокові інвестиції не виділяють, виокремлюються тільки поточні (строком до одного року) та довгострокові (строком більше 1 року). Зауважимо, що в законодавстві країн ЄС, Світового банку, Російської Федерації також не виділяють середньострокові інвестиції. За таких умов доцільно виокремити дві категорії: поточні та довгострокові.

За метою інвестування виділяють отримання доходу, забезпечення збереження засобів, отримання контролю над підприємством. Однак поза увагою залишається соціальний та екологічний

ефект, існування якого щодо інвестування було доведено автором. Тому за метою інвестиції можна поділити на:

- інвестиції з метою отримання доходу;
- інвестиції для забезпечення засобів;
- інвестиції з метою отримання контролю на підприємством;
- інвестиції з метою отримання екологічного ефекту (частіше за все здійснюються державою та міжнародними організаціями);
- інвестиції з метою забезпечення соціального ефекту (частіше за все здійснюються державою та міжнародними організаціями).

Отже, результати аналізу теоретичних підходів до трактування дефініції «інвестиції» та особливостей сільськогосподарських підприємств дозволило автору сформулювати наступне трактування категорії «інвестиції в сільськогосподарське підприємство» як вкладення матеріальних і фінансових ресурсів суб'єктами економічних відносин (в тому числі, юридичними та фізичними особами, міжнародними організаціями та організаціями, що не являються юридичними особами) в умовах взаємодії складових еколого-економічної системи з метою отримання соціального та економічного ефекту.

За результатами критичного аналізу існуючих теоретичних підходів до класифікації інвестицій при врахуванні особливостей сільськогосподарських підприємств автором запропоновано класифікувати інвестиції в сільськогосподарські підприємства за дванадцятьма класифікаційними ознаками, зокрема за метою інвестування, об'єктом інвестування, рівнем інвестиційного ризику, строком вкладення, рівнем доходності, рівнем ліквідності, регіональністю, за галузевою ознакою, формою власності, направленістю, характером інвестування та сферою використання. Уточнена класифікація буде сприяти найбільш повному розумінню економічної сутності інвестицій та обґрунтованість досліджень інвестиційних процесів в сільське господарство, ефективність визначення важливих напрямків вдосконалення, результативність розроблених практичних рекомендацій.

Література

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 451 с. 2. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 г. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Сочинения, 2-е изд. – М.: Издательство политической литературы, 1974. – Т. 42. – 774 с. 3. Аньшин В.М. Инвестиционный анализ: учебно-практическое пособие / В.М. Аньшин. – М.: Дело, 2000. – 280 с.

4. Бондар М.І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю: монографія / М.І. Бондар. – К.: КНЕУ, 2008. – 256 с. 5. Жарун О. В. Значення класифікації інвестицій для найбільш вдалого капіталовкладення / О.В. Жарун // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 1. – С. 9-11. 6. Філіппова С.В. Методологічні підходи до класифікації інвестицій / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – Вип. 3(37). – С. 80-85. 7. Селюков Ю. Совершенствование классификации инвестиций в агропромышленный комплекс / Ю. Селюков, В. Чабатуль // Аграрная экономика. – 2013. – № 8 (219). – С. 2-11. 8. Шваб Л.І. Економіка підприємства / Л.І. Шваб. – К.: Каравела, 2007. – 584 с. 9. Про сільськогосподарський перепис: Закон України № 575-VI від 23 вересня 2008 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/575-17>. 10. Сільське господарство України: статистичний збірник / за ред. Н.С. Влащенко. – К.: Держаналітінформ, 2013. – 392 с. 11. КВЕД-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/01/KVED10_01.html.

Кузьменко Н. В. Особливості інвестицій в сільськогосподарські підприємства

В статті досліджено особливості класифікації інвестицій. На основі критичного аналізу запропоновано авторський підхід до класифікації інвестицій в сільське господарство, що включає 12 класифікаційних ознак.

Ключові слова: інвестиції, класифікація, сільське господарство, специфіка.

Кузьменко Н. В. Особенности инвестиций в сельскохозяйственные предприятия

В статье исследованы особенности классификации инвестиций. На основе критического анализа предложен авторский подход к классификации инвестиций в сельское хозяйство, включая 12 классификационных признаков.

Ключевые слова: инвестиции, классификация, сельское хозяйство, специфика.

Kuzmenko N. Features of Investment in Agricultural Enterprises

In the article the features of the classification of investments. Based on a critical analysis of the author's approach to the classification of investments in agriculture, including the 12 classifications.

Keywords: investments, classification, agriculture and specificity.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2016
Прийнято до друку 27.04.2016